

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra speciální zootechniky

Historie drezury a její přeměna ve sportovní disciplínu

Bakalářská práce

Tereza Holdová

Ing. Cyril Neumann

© 2015 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Historie drezury a její přeměnu ve sportovní disciplínu" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 10. dubna 2016

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala svému vedoucímu práce Ing. Cyrilu Neumannovi za poskytnutí cenných rad a svého času, rodičům a přátelům za podporu.

Historie drezury a její přeměna ve sportovní disciplínu

Souhrn

Již od počátku byl kůň domestikován pro využití jeho síly a rychlosti, nikoli jako zdroj potravy. Právě proto nároky na ovladatelnost koně vznikly již v době jeho domestikace.

Práce poukazuje na změny v pojetí jezdeckví napříč historií a sleduje zrod moderních jezdeckých disciplín i v souvislosti dopadu na životní pohodu koně.

Domestikaci můžeme brát jako prvopočátek historie jezdeckví. Zde se pomalu začíná formovat velice důležité pouto mezi koněm a člověkem, které se stalo základním stavebním kamenem jezdeckví. Ve fascinující historii, které je věnovaná první část práce, zažilo jezdeckví mnoho vzestupů a pádů. Egypťané, Řekové, Římané potřebovali koně jako prostředek k přepravě, později k boji, ale i k potěšení. Výrazný rozvoj ovladatelnosti koně propuká při potřebě jezdce koně využívat jako zbraň. Aby kůň mohl být takto využíván, vyžaduje to jeho plnou spolupráci, není tedy divu, že ovladatelnost nezbytná v bitevním poli se posléze přetavila do cviků vysokých jezdeckých škol.

Druhá část práce je zaměřena na drezurní jezdeckou disciplínu tak, jak ji známe dnes. Moderní drezura má obrovské nároky na pohybový rozsah koně. Aby byl kůň schopen obstat tímto nárokům, musí splňovat určitá tělesná a pohybová kritéria. Stále větší nároky na koně si samozřejmě vybírají daň na jejich zdraví. Na zdraví koní se podepisují i jezdci. V současnosti se stále více lidí v jezdecké společnosti i jejím okolí zajímá o životní pohodu koní a snaží se upozornit na problémy spojené s nedostatečným naplňováním přirozených potřeb koní.

Klíčová slova: historie, drezura, koně, jezdeckví, výcvik

History of dressage and it's transforming into a sports event

Summary

Since the beginning, the horse was domesticated for the use of its speed and strength, not as a food source. That is why demands on the handling of the horse has already incurred at the time of domestication. The work points to changes in the concept of riding throughout history and follows the birth of modern equestrian discipline in relation to the impact on the welfare of the horse.

Domestication can be seen as the beginning of history of the riding. At this time, a very important bond between horse and man slowly begins to shape. This bond has become a fundamental building block of riding. In a fascinating history, to which the first part is dedicated, riding experienced many ups and downs. Egyptians, Greeks, Romans needed horses as a mean of transportation, later for the fight, but also for pleasure. Significant development of horse handling broke out when the riders had to use horse as a weapon. For horse to be used so, it requires its full cooperation, so it is not surprising that the manoeuvrability required in the battlefield eventually changed into the exercises of the high riding schools.

The second part is focused on dressage equestrian discipline as we know it today. Modern dressage has huge demands on the horse's range of motion. For horse to be able to stand up to these demands, it must meet certain physical and movement criteria. Increasing demands on the horse are of course taking their toll on horse's health. Riders are affecting horse's health as well. At present, more and more people in the riding society and its surroundings are interested in the welfare of horses and are trying to draw attention to the problems associated with the lack of fulfilment of natural horse's needs.

Keywords: history, dressage, horses, riding, training

Obsah

1	Úvod.....	7
2	Cíl práce.....	8
3	Literární rešerše.....	9
3.1	Domestikace.....	9
3.2	Historie.....	10
3.2.1	Egypt.....	11
3.2.2	Chetitě.....	11
3.2.3	Řecko.....	12
3.2.4	Řím.....	14
3.2.5	Arabské země.....	15
3.2.6	Křížácké výpravy.....	17
3.2.7	Základy moderního jezdeckví.....	20
3.3	Drezura.....	22
3.3.1	Francouská drezurní škola.....	23
3.3.2	Německá drezurní škola.....	24
3.3.3	Cviky jezdeckých škol.....	24
3.3.4	Federico Caprilli.....	28
3.3.5	Zrod jezdeckého sportu.....	30
3.3.6	Drezurní kůň.....	33
3.3.7	Důležitá kritéria drezury.....	35
3.3.8	Fyziologický dopad jezdeckví na koně.....	40
3.3.9	Klasické jezdeckví.....	43
3.3.10	Drezura naší doby.....	44
3.4	Etika Welfare drezurních koní.....	45
3.4.1	Kodex chování.....	45
3.4.2	Definice životní pohody.....	47
3.4.3	Stereotypie koní.....	49
4	Závěr.....	51
5	Seznam literatury.....	52

1 Úvod

Dlouhá staletí se formovalo specifické pouto koně a jezdce. Za dobu vývoje jezdeckví prošla ovladatelnost koně mnoha změnami a byla obohacena o nové prvky a výcvikové metody.

Mezidruhová komunikace mezi jezdcem a koněm je zcela jedinečná. Od začátku byl kůň veden k tomu, aby plnil vůli jezdce. Jezdec se s koněm dorozumívá pomocí řady doteků a váhového působení, tzv. taktilně kinestetického kódu. Čím je jezdec zkušenější a se svým koněm sebranější, tím jsou tyto signály méně viditelné. Opravdu dobrý jezdec by měl ovládat koně téměř neznatelnými prostředky.

Dlouhá staletí se lidé drželi přesvědčení, že kůň je submisivní zvíře, a tudíž se podvolí dominantnímu jezdci, který si tuto pozici vydobýval především silou. Až v renesanci lidé koním přiznali kvality živé bytosti jako je paměť nebo schopnost se učit. Díky tomu se kvalita této mezidruhové komunikace začala rozvíjet do odlišných směrů. Po druhé světové válce s příchodem motorizace nastává koním nelehké období. Na nějaký čas tedy ustupují do pozadí a bylo pro ně potřeba najít nové využití. Pracovní, mobilní a vojenské poslání koní je až na výjimky odebráno. Opětovný zájem o koně přichází tentokrát se sportovním a rekreačním účelem.

V současnosti je odklonění od klasického jezdeckví a hlavně podnětů vedoucích k němu značné. Empirické zkušenosti našich předků byly výrazně vyšší, sebe prezentace a komerční vlivy v jezdeckém sportu posunuly problémy do jiných sfér a mají jiné motivy než před desítkami a stovkami let.

Po lidském boku koně provází cesta trnitá. Žádný učený z nebe nespádl a hledání výcvikových metod přineslo koním mnohá utrpení při hledání ideální cesty komunikace a výcviku. Hledání stále není u konce, neustále se objevují nová poznání. Poměrně před krátkou dobou lidé začali koním přisuzovat nutné potřeby k naplnění jejich spokojeného života.

2 Cíl práce

Cílem práce je shrnutí historie rozvoje komunikačních systémů mezi koněm a člověkem, vývoj jezdeckví a jeho přerod ve sportovní disciplínu. Práce se snaží zdůraznit historické milníky jezdeckví, které vedly k formování moderní jezdecké disciplíny jakou známe v naší době, poukazuje na dopad současného moderního sportu -drezury- na koně samotného, a to jak na jeho fyzickou, tak i psychickou pohodu. Na tomto základě si pak klade za cíl zamyslet se nad podobou jezdeckých odvětví do kterých se dnes vyvinuly.

3 Literární rešerše

3.1 Domestikace

S přeměnou z divokého koně na domácího převzal člověk za toto zvíře zodpovědnost. Začaly se měnit životní podmínky koní a zásah do života koně měl za následek chovatelské změny. Vznikají nové typy koní, které nevytvořily tvrdé podmínky přírody, ale chovatelské představy člověka (Kapitzke 2008).

Jak uvádí Hrozný (1943), prvotní známky soužití člověka a koně nalzáme v Číně a v blízkovýchodních kulturách. Z obou těchto regionů lze vyčíst, že lidé společně s koňmi přicházeli z centrální Asie nebo východní Evropy.

V prvních obdobích domestikace se jednalo především o zdroj potravy, ale dá se předpokládat, že od prvních kontaktů s člověkem má kůň jisté privilegované postavení. Již prehistorické malby koní dokládají kultovní význam, který lidé koním přikládali, jistě pro jejich plachost a pohybovou schopnost. V tomto období vznikají první základy komunikace člověka s koněm (Dobroruka a Kholova, 1992).

Z nejstarších výjevů zapřažených zvířat nemůžeme bez pochybností rozpoznat, zda se jedná o skot či koně. Ale vzhledem k plachosti divokých koní a komplikacím při jejich lovu můžeme usuzovat, že kůň byl domestikován později než skot. Bezpochyby byla domestikace jiných druhů zvířat návodem i pro domestikaci natolik plachého zvířete, jako je divoký kůň (Volf, 1972).

O domestikaci koní jako takové můžeme ovšem hovořit až v momentě, kdy se zvířata v zajetí začala rozmnožovat. Schopnost rozmnožování zvířat v zajetí byl první krok k jejich plnému ovládnutí a první podnět k jejich ovládnutí ve formě využití zvířat i pro pracovní účely. Jedinci narození v zajetí byli přístupnější mezidruhové komunikaci a lépe chápali, co se po nich žádá, také člověka se méně báli (Záliš, 2012).

První vyobrazení člověka a koně se objevuje na chalávské keramice (naleziště okolo syrského města Tell Chaláf, kultura z přelomu 5. až 4. tisíciletí před naším letopočtem). Jednoznačně je pak kůň jako významný společník člověka poprvé doložen ve druhé polovině 4. tisíciletí před naším letopočtem v kultuře obeidské. Zde se poprvé setkáváme s náznaky vozů s koly a především se spřeženími, i když většinou dobytčími, ale také se objevují s rozvíjejícím se zemědělstvím demonstrovaným především orbou (Hrozný, 1943).

Domestikaci koní vedle kreseb (obr. 1) a vyobrazení na keramice dosvědčují i kosterní pozůstatky v pohřebištích v Malé Asii. I podle těchto nálezů usuzujeme, že první domestikovaní koně patří do předoasijské rasy (krátkolebost) s tarpanoidními prvky (Volf, 1972).

Obr. 1 Nástenná malba koně

Zdroj: < <http://kone-jezdectvi.webnode.cz/news/kone-v-historii/> > 10.4.2016

3.2 Historie

Od první chvíle, kdy se člověk naučil využívat schopnosti koně jak v zápřeží, tak pod sedlem, se stal kůň symbolem nadřazenosti. Přesné informace o tom, koho napadlo koně využít, nemáme. Víme ale, že počátkem 2. tis. před Kristem byly tehdejší civilizace v oblasti Mezopotámie, dnešního Turecka a Egypta, napadány jezdeckými, nejspíše zakavkazkými národy. Kůň se stal samozřejmou součástí kultur, objevuje se v písemnostech, na reliéfech i soškách. Národ, který uměl využít koňské síly, si rychle začal podmaňovat ostatní. I proto se využití koní šířilo skutečně rychle dál v blízkovýchodních kulturách. V tuto chvíli se však zdaleka ještě nejedná o jezdeckví, jde pouze o přesun vojsk (Dobroruka a Kholova, 1992; Hrozný, 1943; Zamarovský, 2006).

3.2.1 Egypt

Díky dokonale popsané egyptské říši víme, že kvůli koňským nájezdům Hyksóů byla převzata kontrola nad celou faraonskou říší téměř na dvě století (Hrozný, 1943). Od těchto dob se fenomén koňské zápřeže bleskově rozšiřuje. Egyptané si pod Hyksóskou nadvládou tuto dovednost dokonale osvojili. Následně Hyksósy ze země vypudili. Od těchto dob pak Egyptané disponují jezdeckými legiemi (Baines a Málek, 1996), (obr. 2).

Obr. 2 Zápřež

Zdroj: < <http://mcegypto.blogspot.cz/p/mohlo-by-vas-zajimat-1-cast.html> > 10.4.2016

3.2.2 Chetitě

Díky českému orientalistovi prof. Hroznému (považován za zakladatele chetitologie a jako první ohlásil rozluštění klínového písma) víme, že texty hliněných destiček psané klínovým písmem dokládají, že v té době sloužil kůň standardně k válečným účelům jako tažné zvíře bojových vozů. V každodenní práci a především pak v dopravě však stále ještě dominoval osel či mezek (Volf, 1972)

Prof. Dr. B. Hrozný poskytl v roce 1931 překlad textu královského podkoního Kikuliho, který popisuje, jak ve 184 dnech docílit vytrvalosti a fyzické odolnosti koňského

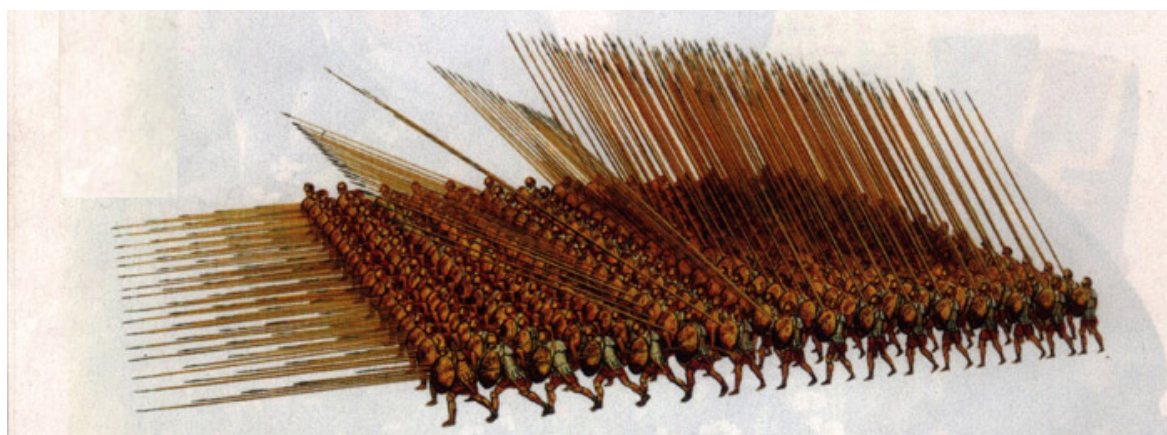
spřežení určeného pro záprež bojového vozíku. Úryvek starověkého textu níže pochází z hliněné tabulky a zároveň také z fonetického překladu chetitštiny latinkou vypracovaným Prof. Dr. B. Hrozným (Zamarovský, 1964).

Podle Kikuliho výchova koně pro spřežení trvala tři roky. Začínala ve 4. roce stáří koně, většinou po poslední výměně zubů. Trénink probíhal 2x denně v délce asi 30 minut (Hrozný, 1943).

„Kikuli zapřáhne koně a nechá je 3 míle klusat. Cválat je přitom nechá až 7 polí (7 x 63 m), zpět je nechá cválat až 10 polí. Pak je vypřáhne.“ Koně mezi tréninky odpočívali, dostávali několikrát denně krmení a podrobovali se intenzivní péči (denně nejméně hodinové masáži těla a nohou slaměnými víchy, případně rukou a dále pak mytí). „Když se rozední, vyvedou je ze stáje a zapřáhnou je. Nechají je běžet 1 míli 20 polí, z toho 7 polí cvalem. Když je vrátí zpět, vypřáhnou je, umyjí, 3x masírují a dají tři džbery vody. Pak je zavedou do stáje a dají jednu dávku krmiva s řezankou. Když skončí, žerou celou noc seno“ (Hrozný, 1933).

3.2.3 Řecko

V Řecku kůň stále slouží jako důležitý prostředek k přesunu vojsk, ale nikoli pro bojové účely. Řekové bojují jako pěší vojsko v přísně dané formaci (obr. 3). Jezdci jezdí bez sedel a nároky na ovladatelnost koně určeného pouze k přesunu není nijak vysoká (Hrozný, 1943).

Obr. 3 Pěší formace vojska

Zdroj: < <http://178.248.252.60/~xbalj03/Art/reckastrat.html> > 10.4.2016

Z historických znalostí víme, že antické olympijské hry byly nejvýznamnější řecké hry. Pořádaly se od roku 776 př. n. l. a to až do přelomu 4. a 5. století n. l. každé čtyři roky v Olympii. Termín jejich konání závisel na bohu Diovi. Konaly se buď v srpnu, nebo v září. Součástí těchto her byla i jízda spřežení. Za prvopočátek olympijských her je udáván 8. červenec řeckého kalendáře. Ovšem jak víme, legendy a báje hovoří o pořádání sportovních klání v Olympii mnohem dříve (Holcbecher, 2004).

Olympijských her se mohli zúčastňovat závodníci neřeckého původu ovšem až od 3. stol. př. n. l. Po ovládnutí Řecka Římany nastal obrovský úpadek olympijských her. Jejich opětovný rozvoj nastal až za císaře Nera, který se jich sám aktivně účastnil. Roku 393 či 394 vydal císař Theodosius I. Přísný zákaz konání her. Přesto se OH zřejmě ještě nějakou dobu konaly, měly však pouze lokální charakter (Záliš, 2013).

Xenofón

Řecký filozof je považován za zakladatele odborné hippologie. Napsal dvě díla, O jezdeckví (Peri Hippikes) a O výcviku jezdců velitelem (Hipparkichos). Při psaní svých prací vycházel z praxe iberských jezdců, používá princip cukru a biče. (Záliš, 2012).

Xenofón ve své knize O jezdeckví popisuje své tréninkové rady:

„Co se týče docílení hrdého a majestátního projevu koně - na začátku tréninku jej navykáme v plné rychlosti po obratu se vrhnout vpřed. Když se toto naučí, pokud ho podpoříte udidlem a současně mu dáte jednu z pomůcek, aby vyrazil, udidla ho přidrží a pomůcka vyburcuje. Pak zdvihne hrud' a začne zvedat nohy opravdu vysoko, spíš zuřivě než účelově, neboť koně nezvedají nohy moc účelově, když se jim působí bolest. A nyní, když je oheň zažehnut, ponecháte mu trochu delší otěž a on si díky uvolnění pomyslí, že má volnou hlavu, a v té radosti se začne předvádět pyšným krokem na tančících nohách, ukazující přesně ten pohyb, který ukazuje před jinými koňmi. Každý, kdo takového koně uvidí, vykřikne, že je volný, spokojený, naprosto fit, odvážný, úžasný a zkrátka nádherný a podle vzhledu ohnivý.“

Xenofón upozorňuje, že nejlepší koně pro jeho práci jsou ti s pružnými bedry:

„Takový kůň bude schopen shromáždit zadní nohy dobře pod sebe. Nyní, když se dobře shromáždí, sníží hlezna a zvedne předek tak, že je zřepředu vidět jeho břicho. Když toto udělá, musíte mu nabídnout otěž a pak to před diváky bude vypadat, jakoby sám od sebe předvedl to nejhezčí, co může kůň předvést. Jistěže jsou lidé, kteří tento cvik učí buď poklepáním prutem na hlezna, nebo pověřením někoho, aby běžel podél koně a praštil ho pod stehno. Ale co se mě týče, já vždy říkám, že nejlepší z hodiny je, když kůň dostane chvíli oddechu, kdykoli se zachová k jezdcově spokojenosti" (Morgan, 1964).

3.2.4 Řím

Císař Augustus jako první vytvořil po rozsáhlé Římské říši první poštovní spojení. Poštovní kurýři se přesouvali po 100 000 km římských silnic, které začínaly v centru Říma. Nejznámější silnice byla 195 kilometrová Via Appia, spojovala Řím a Brindisi (Čtvrtník a kol., 2000).

Koně se stali miláčky mocných a ne jeden z nich se dočkal nejvyšších poct. Jak Alexandr Veliký, tak Gaius Julius Caesar nechávali zvěčnit svého koně umělci (Dobrorukaa Kholova, 1992).

Stejně jako starověké Řecko i Římané pěstovali kult soutěží spřežení. Starověký Řím se stále ještě opíral hlavně o pěší vojsko, avšak hlavně díky národům, které si Římané podmanili, se zlepšila jejich kavalérie. Jednalo se o lehkou kavalérii, vhodnou hlavně pro pronásledování, protože nebyli nijak chráněni. Jedním z národů, který se postavil na stranu Říma, byli Iberové, kteří měli dobře zvládnuté podkování koní. S Ibery přicházeli do římských vojsk Galové, jejich jízda byla více obrněna. Zde začínáme nacházet první náznaky kroužkového brnění. Nejvíce obrněná jízda na straně Říma byla jízda katafraktů (obr. 4), jednalo se o mohutné plátové obrnění jezdců i koní. Používali dlouhá kopí a o těchto jezdcích můžeme říci, že jsou již opravdu předchůdci středověkých rytířů a jejich těžkých kavalérií. V tuto chvíli se ovladatelnost koně zvyšuje a Římané začínají koketovat s myšlenkou boje z hřbetu koně (Hrozný, 1943; Záliš, 2012).

Obr. 4 Obrněná jízda katafragů

Zdroj:

< <http://milasko.blog.cz/1501/zbrane-zbroj-a-valecne-umeni-sarmatu-2-kdo-byli-katafrakti-a-jejich-pocatky> > 10.4.2016

3.2.5 Arabské země

Nemáme mnoho dochovaných písemností z přelomu letopočtu. Objevuje se nám až islám a období proroka Muhammada. Vzhledem k tomu, že v náboženském textu, který Muhammad diktoval svým písařům, zcela chybí jakákoli zmínka o koních (hovoří se zde jen o jezdeckých zvířatech a to nemusel být pouze kůň), opíráme se o ústní výroky Muhammada, tzv. hadísy (Hrozný, 1943).

Máme několik variant příběhu o vzniku arabského koně a útěku Muhammada z Mekky do Mediny v roce 622. Jedno znění je, že při dlouhé cestě pouští, těsně než došlo stádo Muhammadových žíznivých koní k oáze, Muhammad zavolal své koně zpět. Tuto výzvu uposlechl pouze pět klisen. Jmenovali se Keheilán, Seglawi, Obeyan, Hamdani a Hadban. Tyto klisny se staly zakladatelkami nejslavnějších rodin. Celá pětice se nazývá Al Khamsa (všech pět), (Dušek a kol. 2011). Charakteristické rysy arabského koně jsou jemně modelovaná kostra, konkávní profil, klenutý krk a vysoko nesený ocas (Kapitzke, 2008).

Koně žili společně s lidmi v beduínských stanech, byli tak chráněni před zloději. Díky tomu koně získávají úplně jiný vztah, jsou součástí každodenního života (Volf, 1972). Nesmíme se ale mýlit, samozřejmě byl arabský kůň hlavně nástrojem moci, stejně jako v ostatních kulturách (Záliš, 2012). Beduíni byli výborní jezdci a spolu s dobrým koněm mohli zaútočit na nepřátelský kmen. I proto byly v oblibě klisny, které neřehtaly, když ucítily cizí koně (Dušek a kol. 2011). Spolu s oblibou koní rostla i jejich cena, ale koně byli většinou darováni jako projev úcty (Mahler, 2009).

Do Evropy se orientální krev koní dostala hlavně při nájezdech blízkovýchodních národů. Evropský kůň byl vyšlechtěn na základě mohutných západoevropských koní, kteří nesli rytíře v brnění (Hrozný, 1943). Zájem o orientální koně vzbuzovaly hlavně zprávy o jejich rychlosti, vytrvalosti a zdatnosti (Horáček, 1983). Arabský kůň se tak rozšířil velice rychle po celé Evropě. A tak je 7. století spjaté s rozvojem arabského vlivu, který vyústil obsazením Pyrenejského poloostrova Maury a vznikem Chalífátu (Záliš, 2012).

Existuje hypotéza napovídající, že na prahu skutečného výcviku koní stál rejón - zápas jezdce na koni s býkem. Byl to první moment, kde bylo nutné zaměřit se na ovladatelnost koně. Kůň se poprvé pod svým jezdce ve své základně zkracuje, shromažďuje, aby byl schopen suverenního manévru (Záliš, 1012). Vychází z Mitrova náboženského kultu, kde byl uctíván býk (Mahler, 2009).

Ve 4. stol. př. n. l. vpadli na poloostrov Hunové. Podle archeologických nálezů soudíme, že začali ve svých jezdeckých oddílech používat sedlo. Zde se věci zcela mění, na koně jsou kladeny mnohem větší nároky v ovladatelnosti, protože jezdci bojují ze sedla, nikoli ze země (Hrozný, 1943; Záliš, 2012).

Chalífát

Chalífát znamená vládu chalífy, hlavy Ummy, muslimské obce. Původně to nebyla jen náboženská instituce, ale i státní útvar zahrnující veškerá území ovládaná muslimy. Od roku 711 začala vojska islámského chalífátu pronikat na Pyrenejský poloostrov a postupem času jej z velké části obsadila. Chalífát bezesporu významně ovlivnil chov koní na pyrenejském poloostrově (Hrozný, 1943).

Muslimská vojska se skládala převážně z jízdy. Jejich doménou byli rychlí koně, jezdci neměli téměř žádnou zbroj. Na nepřítel útočili z dálky svými oštěpy a šípy (Bahbouch a Kopecký, 2014).

Al-Andalus je historický název pro region ovládaný muslimy v dnešním Španělsku. Koně byli často ukrýváni za zdmi kartusiánských klášterů v Andalusii, aby unikli strastem, které území sužovaly v době reconquisty. Postupem času se ze samotných Kartusiánů stali opravdoví chovatelé. Jejich koně byli dlouhou dobu na vrcholu plemene Pura raza española (čistá španělská krev) andaluského koně (Záliš, 2013).

Pura raza española se stal největším ovlivňovatelem koní ve světě. Dle výzkumů je španělský kůň zastoupen v 87,2 % současné světové populace koní (Gregor, 2015).

3.2.6 Křížácké výpravy

Záliš (2013) považuje za další období formující jezdeckví období křížáckých výprav, a to především 11. až 13. století. Křížové výpravy vyhlašoval papež a byly to výpravy proti muslimům, pohanům a kacířům. Měly za účel znovuovládnutí posvátných míst a rozšíření křesťanství. Šlechta měla ještě další zájmy, například získání moci, bohatství a kolonizaci území.

Křížácké výpravy jsou často označovány za vyvrcholení rytířské doby. Rytířem se mohl stát v podstatě kdokoliv, kdo měl k dispozici výbroj. Rytíři většinou vlastnili tři koně. Jeden byl využíván v boji (ať už skutečném nebo v turnajových zápasech), druhý sloužil na přepravu a třetím býval soumar na nošení výbroje. Postupem času se s pojmenování „rytíř“ začal spojovat i jistý mravní kodex (především zahrnoval smysl pro odvahu, spravedlnost, loajalitu, atd.). V průběhu 12. století se začalo toto pojmenování používat k označení šlechtického titulu (Dvořáková, 2007).

Obr. 5 Křížáčtí jezdci

Zdroj: < <http://www.skorpik.estranky.cz> > 10.4.2016

Manévry těžce oděných rytířů se mnoho nezměnily. Shluk jezdců seřazených do několika řad se hnal tryskem na protivníka s napraženými kopími (obr. 5). Ta sloužila v prvním stadiu útoku k rozrazení nepřátelských vojsk. Poté co se jezdcům rozlomila v rukou, přišel na řadu meč. Bylo potřeba lepšího ovládnutí koně pro rychlou manipulaci (Dvořáková, 2007).

V té době byl preferován chov lehčích tažných koní, protože jezdci v tomto období byli vybaveni těžkým brněním a výzbrojí, takže na delší výpravy byl vhodný těžší typ koně, který byl schopen tuto zátěž zvládnout (Volf, 1972).

Základ chovu koní tvořili chladnokrevní koně s nordickou krví. Předností těchto koní v boji byla především váha a síla, která si našla uplatnění i v taktikách boje. Využívaly se sevřené formace, které se nepřátelské šiky snažily prorazit a vynutit si tak osobní boj. U jezdců byl kladený důraz především na kvalitu sedu, obratnost, schopnost udržet se v sedle a využít hmotnost a sílu koně (Ambrož a Bílek, 1957, Záliš, 2013). Ze všech významných osobností a panovníků této doby zmíním alespoň Přemysla Otakara II., kterému přinesla úspěch křížová výprava v Pobaltí. Výsledkem výpravy v roce 1254 bylo založení města Königsberg na území později velmi známém chovem koní - východním Prusku. Pečeť tohoto panovníka je použita i v logu České jezdecké federace (Hora - Hořejš, 1957).

V obdobích klidu a míru vzrůstala ve středověku obliba turnajů, kde se předváděla a trénovala bojová umění. Můžeme pozorovat prvek, který se zachoval dodnes - započítím každého turnaje si účastník na závěr pozdravu sklápěl hledí, čímž dal najevo svou

připravenost. Od této chvíle všichni vojáci místo pozdravu salutují. Jezdci a jezdecktví se v tomto období těšilo velké prestiži, a tak dostávalo prostor k dalšímu rozvoji jezdeckého umění i v dalším období novověku a s přicházející renesancí (Záliš, 2013).

V době renesance koně určení k dovozu do centrální Evropy museli po vylodění v Janově podejít Alpy přes dnešní Slovinsko. Bylo tedy potřeba vybudovat azyl mezi Janovem, Vídní a Kladruby. Tento azyl byl vybudován v půli cesty v Lipice. Zde koně mohli v klidu přezimovat a načerpat sil. Rakousko se postupně rozšiřovalo, a tak vznikaly další hřebčiny. Hřebčiny v Kladrubech, Lipici a později ještě v Halbtorn měly pro chov starošpanělských koní zcela zásadní vliv. Tyto hřebčiny spolupracovaly, vzájemně si vyměňovaly koně a v jejich vedení stáli vždy největší hippologické osobnosti (Podhajský, 2009).

Válečné pohromy těžké kavalérie znamenávají úpadek slávy rytířstva. S vynálezem dlouhých luků a silně průrazných kušových střel začíná být těžká kavalérie na obtíž. Musí se tak změnit jak bojové taktiky, tak zvýšit ovladatelnost koně. Bojovníci se snaží nepřátelského jezdce nebo koně zastavit dříve než dojde ke střetu (Dvoráková, 2007).

Doba křížáckých výprav do Svaté země a rytířské turnaje se stávají minulostí. Následně vstupuje na scénu nový fenomén - střelná zbraň, se kterou se tvoří zcela nová taktika boje. Jezdecktvo postupuje klusem v několika řadách. Vojsko odjistí muškety, střelí a udělá půlobrat vpravo, aby mohla střilet řada druhá a byl dostatek času na znovunabití zbraně. Tento manévr byl nazýván a cvičen jako caracol. Výcvik koně je v podstatě omezen jen na to, aby byl navyklý na střelbu a snášel útrapy boje. Rytířská doba je minulostí, ale jezdecké umění je stále znakem prestiže (Záliš, 2013).

Touha ovládat svého koně vede k zakládání prvních jezdeckých škol a ke vzniku prvních jezdeckých učebnic. Jezdecké umění se postupně začíná kultivovat a ze zabahněných náměstí se přesouvá do elegantního prostředí zámeckých jízdáren (Podhajský, 2009). Dostali jsme se až do Itálie, která byla v 16. století centrem jezdecké vzdělanosti. Syrovost a tvrdost gotiky úplně vystřídala renesance. Až renesance nabízí nový pohled na vztah člověka s koněm a stála u zrodu současného jezdecktví. Přichází jezdecký novověk.

3.2.7 Základy moderního jezdeckví

Záliš (2013) hovoří o vzniku první jezdecké školy v Neapoli začátkem 16. století. S touto školou se pojí mnoho významných jmen, jako je například Cesare Fiaschi (1523-1558). Jedním z jeho nejvýznamnějších pokračovatelů jsou Frederico Grisone a Antoine Pluvinel.

Fiaschiho kniha z roku 1556 obsahuje základní zootechnické rady a anatomické zásady při podkování koní. Za nejvýznamnější pasáže tohoto díla považujeme cvičení koní s hudbou a dlouhým ptačím brkem. Z toho můžeme usuzovat, že Fiaschi si uvědomoval citlivost koňského vnímání (Podhajský, 1942).

Frederico Grisone (1507- 1570)

Další pilíř neapolské školy tvoří Frederico Grisone, autor Pravidel jezdeckva. Dobu ale ještě zdaleka nemůžeme nazvat osvícenou. Dokládají to metody Grisonem popisované, jako např. ježek pod ocasem nebo prskající kočka na holi pod koňským břichem (Záliš, 2000).

Giovanni Battista Pignatello (1555-1602)

Neapolská škola byla záhy rozšířena na jih od Neapole až na Sicílii. Tato oblast se pak pro zbytek Evropy stala hlavní studnicí jezdeckých vědomostí a potomci vážených šlechtických rodů byli do Neapole posíláni za jezdeckým vzděláním. Vedle publikačních aktivit je proud vyučených jezdců dalším důležitým šířitelem myšlenek Neapolské školy do dalších evropských zemích (Záliš, 2013).

Antoine de Pluvine(1555 - 1602)

Jak udává Záliš (2001), Antonie de Pluvine byl zakladatel francouzského jezdeckví a žák Neapolské školy. Jako první přinesl do výcviku koně požadavek na to, aby práce koně bavila. Od tohoto okamžiku se k výcviku a vzdělávání koně více klade důraz na jeho pohodu

a hovoří se o pozitivní a negativní motivaci koně ve výcviku. I přesto, že Antonie Pluvinel de la Baume vyšel z Neapolské školy, považujeme ho za zakladatele Francouzské jezdecké školy, která se vyznačovala právě důrazem na lehkost a motivaci ve výcviku. Mezi jeho žáky patřil i Ludvík XIII. V roce 1594 je založena v zahradách Louvru Academie d'Eguitation. Díky němu byly odstraněny brutální metody italských mistrů a v jeho práci dominuje laskavost. Stal se vynálezcem cvičení koní v pilárech. V jeho éře tak můžeme již hovořit o cvicích vysoké školy, která byla vrcholem jezdecké dovednosti. Naproti Pluvinelovi stojí Salomon de la Broue, který obhajuje Neapolskou školu a zastává myšlenku: „Pokud koni naženeš strach, poslechně“.

William Cavendish, vévoda z Newcastleu (1592 - 1676)

V mládí studoval v Cambridgi, posléze byl vyslán na Neapolskou akademii. Roku 1641 bojoval proti lidovému povstání v Anglii a byl nucen uniknout do Evropy. Jeho blízký přítel byl Francois Robichon de la Guerinière. Po návratu do Anglie se mu povedlo získat většinu majetku nazpět, stáhl se do soukromí a založil jezdecké středisko ve Welbecku, kde cvičil koně (Podhajský, 2009).

Jeho hlavním přínosem byla práce na kruhu. Jako první si uvědomil, že koně mohou využívat své paměti. Zavedl nesení vztyčeného biče pro upoutání pozornosti koně. (Záliš, 2000).

Byl průkopníkem hlasových pomůcek a upřednostňoval technickou stránku výcviku a jeho vynálezem jsou tolik spekulované průvlečné otěže (Záliš, 2001).

Francois Robichon de la Guerinière (1688 - 1751)

Klasický styl ježdění dosáhl vrcholu v 18. století díky Francois Robichonovi de la Guerinière, který je nazýván otcem klasického ježdění. Jeho spis *École de Cavalerie* se stal základním kamenem Španělské jezdecké školy ve Vídni a toto učení je zde udržováno dodnes (Kapitzke, 2008). Podle něj i v současnosti postupují při výcviku ve Vídni. Francois Robichon de la Guerinière můžeme považovat za pilíř moderního jezdeckví a jeho zásady můžeme používat dodnes (Záliš 2000; Dušek 1995; Podhajský 1942).

Nejslavnější jeho knihou je *Eléments de Cavalerie (Základy jezdeckví)*. Pro španělskou školu ve Vídni se stala předlohou výcvikových metod. Ve svých textech rozlišuje koně podle exteriéru na krátké kompaktní koně vhodné pro školní jezdeckví a dlouhé a velké koně pro jezdeckví lovecké a záprah. Je objevitelem stěžejního drezurního prvku „dovnitř plec“, která se stala pilířem veškeré drezurní práce a dosud nebyla ničím překonána (Záliš, 2000).

3.3 Drezura

Éra barokního školního jezdeckví, která byla charakteristická zastřešováním prostor a tak tvořením pompézních krytých jízdáren končí roku 1789 Velkou francouzskou revolucí. Ta přinesla rozvrat v evropských šlechtických dvorech a jejím dopadem bylo zrušení všech tehdejších jezdeckých institucí až na Vídeňskou jezdeckou školu. Zde se nám začíná odlišovat školní a kampanní jezdeckví. Tyto výrazy zavedlo armádní jezdeckví, bylo potřeba rozlišit úroveň elitních jezdců a úroveň pro přesun vojsk. Název kampanní jezdeckví je zvolen proto, že takto vycvičený kůň je schopen polního tažení – kampaně. Koně vynikající v kampanním výcviku postoupili výše k výcviku z nižší školy do vyšší. Obě tyto kategorie pak tvoří vysokou školu a vše společně tvoří Akademické jezdeckví uznávající pouze přirozené chody. V drezuře se nauka štěpí na dvě školy, francouzskou a německou, vyvíjející se v podstatě nezávisle na sobě (Záliš, 2013).

Moderní dějiny připravily koním nelehký čas. Válečné konflikty patří palným zbraním, takže jízdní kavalérie již nemá uplatnění. V civilním životě koně nahrazuje spalovací motor, a tak jediné poslání, které koním zůstává, je jezdecký sport.

V 19. století změna společenského postavení buržoazie a zrovnoprávnění v Evropě způsobila hromadnou oblibu parforsních honů (par fors-za smečkou). Hon za smečkou se pomalu začíná blížit sportovnímu výkonu (obr. 6). Spolu s nezastavitelnou industrializací krajiny stojí stále obtížnější a nákladnější pohyb honební společnosti za živými zvířaty za vznikem překážkových dostihů. V českých zemích bylo Pardubicko centrem honů za smečkou. U zrodu Velké Pardubické stála rodina Kinských. První ročník se konal 5. listopadu 1874 a byl určen hlavně pro členy honební společnosti (Horáček, 1984).

V Evropě se začíná s oblibou chovat plemeno anglického plnokrevníka, který začíná ovlivňovat teplokrevné chovy (Dušek, 1995).

Obr. 6 Parforsní hon

Zdroj: < <http://www.mysliveckamoda.cz> > 10.4.2016

3.3.1 Francouzská drezurní škola

Nebyla to lehká cesta. Francouzské jezdecktvo a akademické jezdecktví dostane během sedmileté války nemilosrdnou ránu. Pruský král zjistil, že rychlou kavalérii vyzbrojenou střelnou zbraní lze využít k náhlému napadení protivníka. Moderní kavalérie tak začíná být cvičena hlavně v manévrování. Francouzská jednostranná orientace pouze k čistému jezdeckému umění měla za následek, že jejich kavalérie ztěžkopádněly a jezdecktví se dostalo do obrovské krize. Přichází odklon od akademického jezdecktví jak ve Francii, tak i v Německu (Záliš, 2000).

Bylo potřeba do francouzského jezdecktví opět navrátit lehkost, což se povedlo zakladateli francouzského vojenského jezdecktví d'Auvergne, který vrátil přirozenou lehkost sedu jezdců se zachováním všech klasických principů. Zavedl používání uzdičky pro výcvik i vedení koně. Jeho cílem bylo rozvinutí přirozených chodů koně (Záliš, 2001).

V roce 1764 bylo založeno pět škol. Jedna z nich vznikla v La Flèche, později byla přesunuta do Saumuru. Vojenskou inspekcí byla shledána jako nejmetodičtější. Ale školu čekaly komplikace, takže až roku 1825 se L'Ecole de Cavalerie v Saumur definitivně rozběhla. Od tohoto roku má škola v Saumur v akademickém jezdeckém světě zcela privilegované postavení. Count Antoine Cartier d'Aure a Baucher navzájem tvořili protipóly a byli protivníky ve stylu výcviku koně. D'Aure vyznával klasické principy, Baucher vytvořil systém výcviku koně za 58 dní ve dvou krátkých lekcích denně. Tímto dokázal za tuto krátkou dobu posunout koně až na úroveň vysoké jezdecké školy. Bohužel tato metoda měla i svá veliká úskalí, jímž byl jak fyzický, tak psychický nápor na koně i jezdce a ne každý touto metodou prošel ve zdraví, což byl hlavní důvod neúspěchu tohoto vzdělávacího systému (Záliš, 2013).

3.3.2 Německá drezurní škola

Německá škola se výrazně liší od francouzské způsobem použití pomůcek a předvedením koně. Ve francouzské škole je kladen důraz na lehkost a eleganci, německá škola působí přísněji. V současnosti dominuje německá škola.

Centrem německé školy se stává univerzita v Gottingemu (Podhajský, 1942).

3.3.3 Cviky jezdeckých škol

Figury kavalérií se stále zdokonalují. Jezdecký výukový systém, který pokládal základy výcviku vojenské základny se těší oblibě. Ze současného pohledu je školní jezdeckví přelomem v pojmání jezdeckého výcviku (Podhajský, 2009). Opírá se především o přirozené pohybové možnosti koně. Drobné základy můžeme pozorovat již v Řecku a z Xenofónových textů můžeme usuzovat znalost některých figur (Záliš, 2000)

Piafa

V překladu piaffer znamená dupat. Jednoznačně je piafa cvikem s náročnějším nesením než pasáž, ale kupodivu se tento cvik naučí každý kůň, zatímco pasáž zůstane vyhrazena silným a temperamentním koním (Záliš, 2001). Piafa má své výdrže ve fázích podpory a diagonály se střídají mezi výdržemi poměrně rychle, zatímco pasáž přenáší výdrže i do letových fází (Podhajský, 2009).

Chyby v piafě jsou zaviněny lidským neuměním, spěchem a z obojího plynoucí psychickou tísní. Piafa nemá být nutkavý či usilovný pohyb s vyděšeným okem. Má být hravá. Jde přece o imponujícího koně s velkou sebedůvěrou (Záliš, 2001).

Pasáž

Má původ ve vznosném klusu, který předvádějí divocí hřebci. Jedná se o nanejvýš shromážděný klus ve zpomaleném tempu. Klade důraz na okamžik vznosu a to tak, že diagonální končetiny setrvají pár okamžiků v momentu nejvyššího zvednutí (Podhajský, 2009).

Jako nejčastější chybu pasáže (Záliš, 2000) udává nestejnou aktivitu diagonálních končetin, kdy levá se většinou přisunuje.

Leváda

Jedná se o cvik nad zemí, znamená „zvednout se“ (Kapitzke 2008). Jde o extrémní zastavení z piafy jen na pánevních končetinách (Záliš 2001).

Kůň výrazně ohýbá pánevní končetiny, svoji a jezdcovu hmotnost nese pouze pánevními končetinami, přední kopyta jsou vytažená těsně k loktům. Trup koně je téměř vodorovný, kůň je maximálně shromážděn a v rovnováze. Úhel, který svírá se zemí, je 45

stupňů. Tento cvik se procvičuje nejdříve na ruce, poté pod jezdcem (Kapitzke, 2008). Zralou levádu je kůň schopen sošně držet několik sekund (Záliš 2000), (obr. 7).

Obr.7 Leváda

Zdroj: <http://neviditelnypes.lidovky.cz/kone-viden-a-vysoka-spanelska-jezdecka-skola-fmr-/p_zviretnik.aspx?c=A091213_103727_p_zviretnik_dru> 10.4.2016

Krupáda

Skok začíná z piafy nebo pasáže. Shromážděný kůň se zvedne na pánevní končetiny ve chvíli, kdy jeho předek chce klesnout. Jezdec klepne bičikem na záď koně, kůň vyskočí téměř kolmo do vzduchu a končetiny výrazně stáhne pod sebe (obr. 8). Zpět na zem kůň dopadá na všechny čtyři současně na místo odskoku (Kapitzke 2008).

Obr. 8 Krupáda

Zdroj:

< <http://www.stallion.estranky.cz/clanky/encyklopedie-plemen/lipican.html> > 15.1.2016

Kuberta

Je 4-5 pružných poskoků z pesády na pánevních končetinách, aniž by během toho došlápl na zem hrudními končetinami (Kapitzke 2008; Záliš 2001).

Kapriola

Je vrcholným školním skokem (obr. 9). Nemá-li kůň sílu a rovnováhu pro provedení kaprioly, skočí krupádu či balotadu. Čím je leváda nižší, tím lepší z ní může vzejít kapriola (Záliš, 2001).

Kůň se odrazí vzhůru, v letu se překlopí do horizontály, provede krupádu, pak ukáže podkovy dozadu (balotada) a nakonec vykopne pánevními končetinami (Podhajský, 2009).

Obr. 9 Kapriola

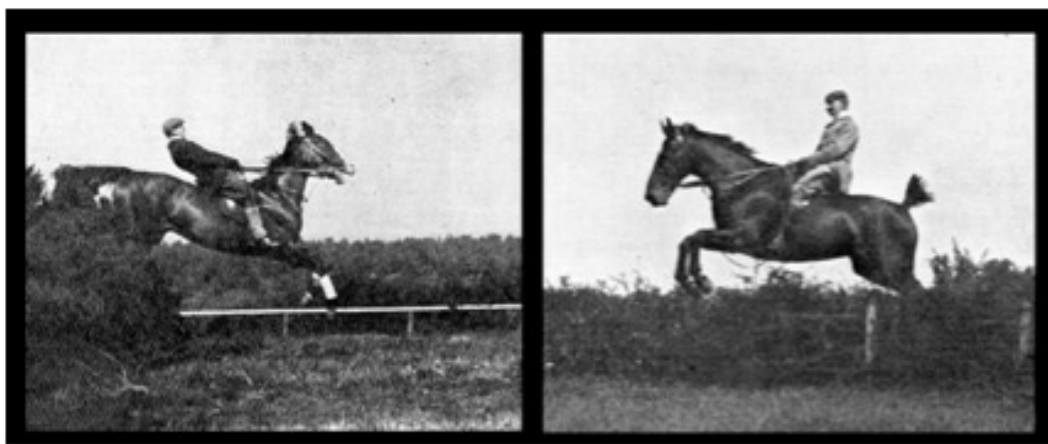
Zdroj: < <http://misinykone.blog.cz/0804/vysoka-skola> > 15.1.2016

Všechny skoky vysoké školy ve Vídni nebo Saumuru se provádí bez třmenů, pro jezdce by bylo obtížné udržet během skoku třmen na noze (Záliš, 2001).

3.3.4 Federico Caprilli

Federico Caprilli je otcem revoluční změny v jezdeckví ve formě lehkého sedu. Před Caprillim spočívala váha jezdce na bedrech koně (obr. 10). Podle zvyklostí se jezdci domnívali, že váhu jezdcova těla lépe vypruží a unesou zadní nohy. I proto bylo standardem, že jezdec při dopadu za skokem zvedal hlavu koně vzhůru ve snaze o rychlejší převzetí váhy zadními končetinami. Kůň byl po každém skoku nešetrně zraňován v hubě. Jezdec zůstával za pohybem a váha dopadala do hřbetu koně těžce a násilně. Caprilli byl přesvědčený, že pro koně při skoku je nejlepší, aby jezdec co nejméně zasahoval. Také že není nutné, aby kůň před překážkou zrychlil a prodloužil svůj cval, naopak se snažil koně na překážku přivést

shromážděného. Stvrzením Caprilliho úspěšného objevu byl úspěch na olympijských hrách 1906 v Aténách (Záliš, 2013).

Obr. 10 Styl sedu před Caprilliho revoluční změnou

Zdroj: < <http://www.equestriancoach.com/american-forward-riding-system> > 10.4.2016

Obr. 11 Caprilliho změna sedu

Zdroj: < <http://www.jezdec.cz/whoiswho/4> > 13.4. 2016

3.3.5 Zrod jezdeckého sportu

Mezinárodní jezdecký sport začal své dějiny skákáním do výšky a do dálky v Dublinu 1864. První drezury viděla dnešní Bratislava v roce 1873 (Holcbecher, 2004). Na program I. olympijských her v Aténách 1896 prosazovala jezdecké disciplíny skupina švédských jezdeckých důstojníků v čele s královským podkoním. Neuspěli pro obavu pořadatelů z technických nároků a všeobecně malý zájem Řeků o jezdeckví. Jako další přišly do úvahy IV. olympijské hry v Londýně 1908. Přihlásilo se 88 jezdců z 8 zemí a pořadatelé se opět zalekli. Jezdeckví muselo počkat až na V. olympijské hry ve Stockholmu 1912. Všestrannost trvala pět dní.

Disciplíny rozdělené po dnech:

1. den – vytrvalostní trať - klusovka 55 km/3 h 45 min. Cross - country 5 km / 15 min. a 12 překážek
2. den – odpočinek
3. den – steeplechase - 3500m/ 5 h 50 min., 10 překážek
4. den – parkur - 15 překážek až 130 cm vysokých a 300 cm širokých, bez kombinace
5. den – drezurní úloha (po drezuře musel jezdec ještě absolvovat 2 skoky)

Drezura sama nepožadovala ani piafu, ani pasáž, ale překonání pěti překážek do 110 cm. Poslední byl žlutohnědý válec valený proti koni. Sport se vyvíjel. Všestrannost měla v Antverpách 1920 dvě distanční jízdy a žádnou drezuru. Drezurní soutěž se obešla bez skákání a přinesla požadavek přeskočení každý cvalový skok (Záliš, 2008; Holcbecher, 2004)

VIII. Olympijské hry v Paříži 1924 byly už pořádány pod patronací Mezinárodní jezdecké federace (FEI) založené roku 1921. Čechoslováci dosáhli těchto výsledků:

Drezura:

6. kpt. Emanuel Thiel - Ex

11. kpt. František Donda - Elán

18. kpt. Otto Schoniger - Fefe

19. kpt. Jaroslav Hanf - Elegant

(Holcbechler, 2004)

Micklem (2013) považuje drezuru za kolébkou všech jezdeckých aktivit. Právě proto by měla mít mnohem vyšší stupeň kvality a drezurní jezdec musí počítat s delším plněním svých cílů než je tomu v jiných disciplínách. Drezura je jádrem všech jezdeckých aktivit, sama o sobě musí dosahovat daleko vyšší úrovně a jezdec se musí zaměřit na mnohem dlouhodobější cíle než při jakémkoli jiném jezdeckém sportu. Záliš (2000) se ztotožňuje s myšlenkou, o které velice významná osobnost drezury Walter Zettl píše, že světoví velmistři by se obraceli v hrobech, kdyby zjistili, jak se vyvinula sportovní drezurní.

Z pohledu drezury je nejlepší jezdec ten, na kterém dokonce ani cvičený zrak nevidí jakékoli využívání pomůcek. Pokud se kůň nechá vést sotva znatelnými pohyby svalů skrytých pod oblečením, minimálním přenášením váhy a otěžemi jemnými jako vlasek, tehdy se drezura stává uměním. Bohužel toto obdivuhodné umění umí ocenit málo kdo. Pro laika je drezura v celku nezábavný sport díky její malé atraktivitě. Je potřeba, abychom drezuře rozuměli, teprve pak jsme schopni ocenit práci, která se za „nezáživným“ pohybem koně po obdelníku skrývá (Stern, 2002).

Dnešní drezurní soutěže jsou dány přesnými pravidly, která se v jednotlivých stupních drezury mírně liší, například v používání pomůcek nebo obtížností cviků. Základní rozdělení drezury dle stupně obtížnosti: Z (základní), L (lehký), S (střední), ST (středně těžký), T (těžký), TT (velmi těžký).

Účastník drezurních závodů musí být vhodně ustrojen, stejně tak výstroj koně historicky podléhá přísným pravidlům (obr. 12).

Obr. 12 Správně ustrojený jezdec a kůň

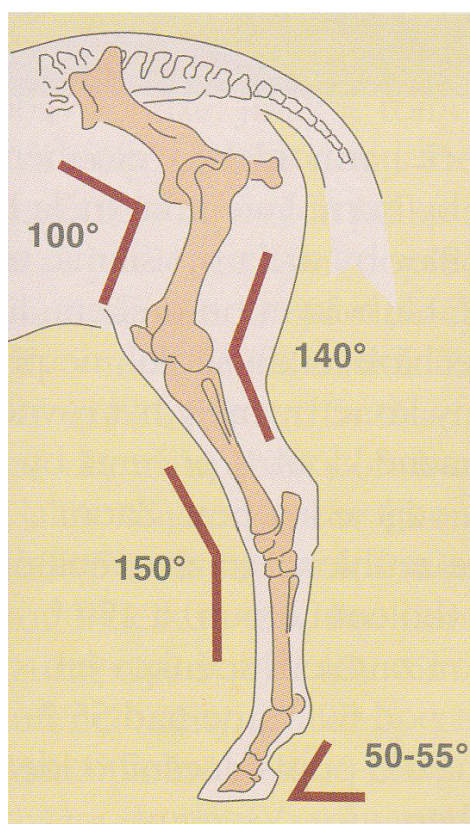
Zdroj: < http://web2.mendelu.cz/af_291_projekty2/vseo/stranka.php?kod=745 > 15.1.2016

Drezurní úlohy se jezdí na obdelníku malém (20 x 40) a klasickém (20 x 60). Od stupně S a výše jezdí jezdci na obdelníku klasickém tedy 20x 60m. Aby se jezdec lépe orientoval, obdelník má své přesné písmenné označení (ČJF, 2014), (obr. 13).

Hlavním předpokladem a požadavkem noblesního charakteru je ochota k práci. Je důležité si uvědomit, že podle exteriéru lze usuzovat jen na výkonnost, ochota podat výkon se pozná až v průběhu výcviku (Knopfhart, 2003).

Důležitým faktorem drezurního koně je jeho tělesná stavba neboli exteriér. Zde hovoříme o svazech, kostech a tělesných proporcích, které umožňují správné fungování těla. Pokud má kůň jasně viditelnou exteriérovou vadu, můžeme počítat s tím, že nám tato vada bude působit komplikace jako náchylnost ke zranění, nepohodlnost koně pro jezdce nebo snížení výkonu zvířete díky neblahému ovlivnění rovnováhy zvířete (Higgins and Martin, 2009).

Aby kůň neměl potíže se shromážděním a kmihem, měl by mít výbornou horní linii, zešíkmenou plec a optimálně zaúhlené klouby zadních končetin (obr. 14). Rozhodující vliv na průběh pohybu má poměr mezi délkou a výškou těla, zaúhlení kloubů jednotlivě i ve vztahu k sousedním a vzájemný postoj končetin (Schöffmann, 2006). Neméně důležitá je kvalita šlach, chrupavek, vazů a složení svalů. Do určité míry je lze ovlivnit tréninkem, ale jsou zde předem dané hranice (Stammer, 2004).

Obr. 14 Správné zaúhlení končetin

Zdroj: Skenováno z (Schoffman, 2006)

3.3.7 Důležitá kritéria drezury

Knopfhart (2003) ve své knize uvádí jako jeden z nejdůležitějších aspektů drezury jezditelnost koně, kterou se nám snaží přiblížit pojmy, které jsou s drezurou úzce spjaty: pozornost a důvěra, soulad, uvolněnost, prostupnost, činnost huby, přilnutí, přirozené nesení hlavy.

Pohyb koně

Základní vlastností koně je pohyb, při němž vzniká tzv. dynamický oblouk, jehož odrazová část je tvořena stehenním svalstvem kolem kosti ramenní a svalstvem předloktí. Základním motorem pohybu jsou zadní končetiny, přední končetiny pohyb zachytávají a posouvají dále (Dušek a kol., 2011).

Koňský pohyb se skládá z osmi fází:

Odraz- Pohyb nad zemí - Přísun - Vykročení - Došlap - Nesení - Podpěr- Posun.

Při výcviku koně je důležité nesení, posun a odraz zadních končetin (Kapitzke, 2008).

Chody

Zušlechtění a optimalizace základních chodů koně je hlavní účel drezurního vzdělání. V drezuře je vždy na prvním místě čistota chodů, jejich volnost a pravidelnost. Knopfhart (2003) vysvětluje, že donedávna byl pojem čistý chod pouze neměnný takt a správný nohosled jak ve třech základních chodech, tak v každém jednotlivém ruchu. Toto propojení dnes už neplatí. Znamenalo by to totiž, že ztuhlí koně s nezávadným nohosledem by byli posuzováni jako koně s čistým chodem. V zemích s klasickým jezdecktím se experti dohodli, že pojem „čistý chod“ se nebude týkat pouze nohosledu, ale koně celého (Stern, 2002). Při uvolnění vyšlapují zadní končetiny v odpovídajícím tempu a prostoru vpřed pak pruží hřbet, krk se nese uvolněně a je v rovnováze, zátylek prostupný, huba měkká a jezdec může v podstatě bez povšimnutí okolí koně tvarovat.

Mimochod je odchylka od normálního nohosledu. V mimochodu se jak v kroku, tak v klusu současně pohybují laterální končetiny. Slyšíme tedy pouze dva údery. Mimochod byl

velmi ceněn hlavně ve starověku, neboť jízda v mimochodu byla velmi pohodlná. V současnosti se mimochodní koně z chovu vyřazují (Dušek a kol., 2011).

Krok

Krok, jakožto základní chod koně, nejvíce prozradí jak o pohybu koně samotného, tak o jezdcí. Právě v kroku se dopouštíme nejvíce chyb (Micklem, 2005). Krok není označován za nejtěžší chod bezdůvodně. Častým kamenem úrazu je samotný výcvik. Jezdci často krokují jen na začátku a na konci tréninkové lekce pro uvolnění a vychladnutí koně. Není pak překvapením, že jezdec má v úloze později problémy s uvolněným krokem (Schoffman, 2006).

Koně určené pro drezuru s vadami krokového nohosledu mají téměř neodstranitelný handicap. Při posuzování kroku nejdříve posuzujeme čistotu a pravidelnost, až poté prostornost. Pokud kůň v kroku vykazuje čistotu, pravidelnost, nsvázanost a k tomu i kvalitu pohybu, pak je v drezurních úlohách hodnocen vysokými známkami. Často se jezdcí domnívají, že vysoké hodnocení zajistí prostornost kroku. Avšak extrémní délka kroku může při přechodu způsobit nečistý chod. Jezdci se snaží docílit prodloužení pomocí energické holeně, která krok sice zrychlí, ale málokdy prodlouží (Knopfhart, 2003).

V kroku kůň vydrží nejdéle v pohybu. V kroku klade kůň na zem postupně všechny čtyři končetiny v pořadí: Pravá zadní, pravá přední, levá zadní a levá přední. Slyšíme tedy všechny čtyři údery. Krok má být prostorný, pravidelný a kmihuplný (Dušek a kol., 2011).

Možné zlepšení problémů v kroku dle Knopfharta (2003):

- nečistý nohosled
Doporučuje se práce na dvou stopách - ustupování na středním kroku na přímých liniích a na obloucích. Musíme dbát na to, abychom hlavně na přímých liniích zatěžovali obě sedací kosti stejně a vyvarovali se houpavých pohybů v kyčlích.
- nedostatky v taktu
V takovém případě se snažíme o harmonické působení pomůcek. Také se osvědčila práce s kavaletami na přímých liniích a na obloucích.

- omezený krok

Pokud je koňský krok od přírody omezený, mohou zlepšení přinést dlouhé vyjížďky na volné otěži v kopcovitém terénu. Musíme dbát na protažení zad a horní linie krku.

Klus

Základem klusové škály je přirozený klus remonty, tedy koně s výcvikem začínajícího. Po prvním příježdění přichází klus pracovní, z něhož pak vycházíme do dvou poloh. Do klusu středního a klusu zkráceného (Záliš, 2000).

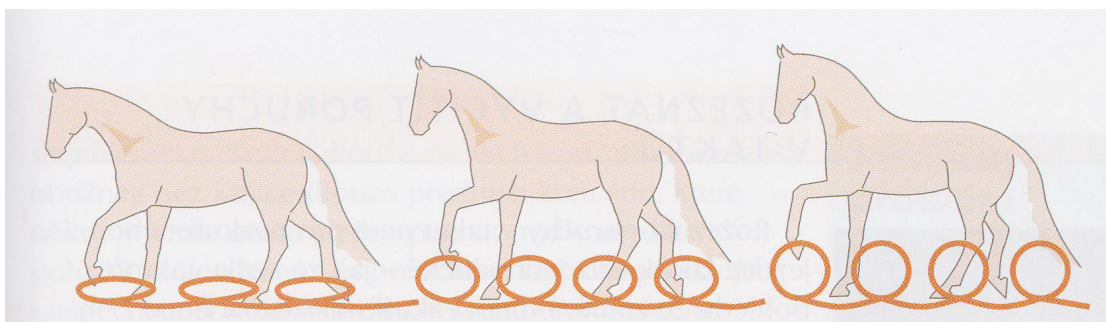
Odras zadních končetin je energičtější než v kroku. Slyšíme pouze dva došlapy. Nohosled je diagonální, tedy současně pravá zadní s levou přední a pak levá zadní s pravou přední. Zrychlený klus vyžaduje již větší osvalení zádě (Knopfhart, 2003). Právě v klusu jsou na koni nejvíce patrné nedostatky funkce pohybového ústrojí (Stern, 2002).

U drezurních koní je chod v klusu prostorný, plochý, s výrazným podsazením diagonální zadní končetiny. Rozlišujeme klus krátký, střední a plný (Dušek a kol., 2011). Kromě základních předpokladů by měl klus být energický, lehkonožý a pružný, s kmihem a vydatný. Kromě vhodné tělesné stavby by kůň měl mít především odpovídající temperament a charakter. Vadami klusu mohou být nevýrazné nebo ploché kroky. Mohou být zaviněny chybnou stavbou těla nebo nevhodným výcvikem. Důležitými faktory klusu jsou: pohybová schopnost zadních končetin v důsledku správného zaúhlení kloubů a dostatečného osvalení, výška zádě a přirozená rovnováha (Knopfhart, 2003).

Cval

Je fyzicky nejnamáhavější chod. Vyžaduje velké podsazení zádě. Nohosled závisí na tom, která končetina koně samostatně podporuje. Cval vlevo: pravá zadní, pak současně levá zadní s diagonální pravou přední, nakonec levá přední (Dušek a kol., 2011). Cval by měl být kulatý, a to doslova, jak udává Schoffman (2006), čím je cval shromážděnější a podsazenější, tím je kulatější.

Rozdíl mezi cvalem mladého a dobře trénovaného koně se správně vyklenutým hřbetem (obr. 15):

Obr. 15 Schéma správného cvalu

Zdroj: Skenováno z (Schoffman, 2006)

I v tomto chodu jsou na koně kladeny vysoké požadavky: jasný třítakt s výrazným vznosem, silně pružící, semknuté skoky s přirozenou tendencí vzhůru, s daleko dosahující vnitřní zadní končetinou, s vydatným prodloužením a také s výrazným shromážděním (Knopfhart, 2003). Ve vyšším drezurním ježdění se cválá na vnější nohu, tzv. kontra cval nebo revers. Ve středním stupni se požaduje přeskok. Tento cvik se uskuteční v okamžiku vznosu. Vnitřní zadní končetina dopadne po vznosu dříve na zem a začíná jako vnější zadní první fázi cvalového skoku. Vadami ve cvalu mohou být čtyřtaktní cval nebo křížování. To může nastat u unavených koní. Kůň vpředu přeskočí a cválá vzadu v opačném cvalu než v předu. K čtyřtaktnímu cvalu dochází při ztátě kmihu (Dušek a kol., 2011).

Škála přípravy koně

Dle Schoffmana (2006) je úspěch výcviku drezurního koně ve stupnici vzdělání koně. Stupnice nebyla vynalezena, nýbrž nalezena či lépe řečeno popsána:

- **Takt**

Prostorová a časová souměrost všech kroků, klusových a cvalových skoků, tedy souměrný rytmus pohybu.

- **Uvolnění**

Psychická a fyzická uvolněnost koně.

- **Přilnutí**

Stálé, měkké a pružící spojení ruky jezdce s hubou koně.

- **Kmih**

Přenos impulzu energie vycházející ze zadních končetin do celkového pohybu koně vpřed v klusu a ve cvalu.

- **Narovnání**

Přesné přizpůsobení podélné osy koně dané linii jak přímé, tak linii oblouku.

- **Shromáždění**

Ideální stav, ve kterém nese kůň vlastní váhu a váhu jezdce tak, že je pravidelně rozložená na všech čtyřech končetinách (Schofmann, 2006; Záliš, 2001).

Totožně je to uvedené i ve směrnících jezdecké federace, učí se to trenéři, rozhodčí a jezdci.

Pilíře výcviku

Vzdělání jde ruku v ruce se stářím koně.

Časová osa základního výcviku koně je:

- Tříletí koně: krok, klus, cval na přímých liniích a velkých obloucích, změny chodu do nejbližšího vyššího/nížšího, zastavení, stání.
- Čtyř až pětiletí: jako tříletí, kromě toho kroky/skoky prodloužit, nacválat z kroku, couvání.
- Pěti až šestiletí: jako čtyřletí, kromě toho střední klus, střední cval, jednoduchou změnu cvalu, kontrakcval, krátce čelem vzad, shromáždění v klusu a cvalu.
- Šesti až sedmiletí: jako pětiletí, kromě toho dovnitř plec, traverzály v klusu, letná změna cvalu, prodloužený krok a klus, přechody ze cvalu do zastavení (Schoffman, 2006).

3.3.8 Fyziologický dopad jezdeckví na koně

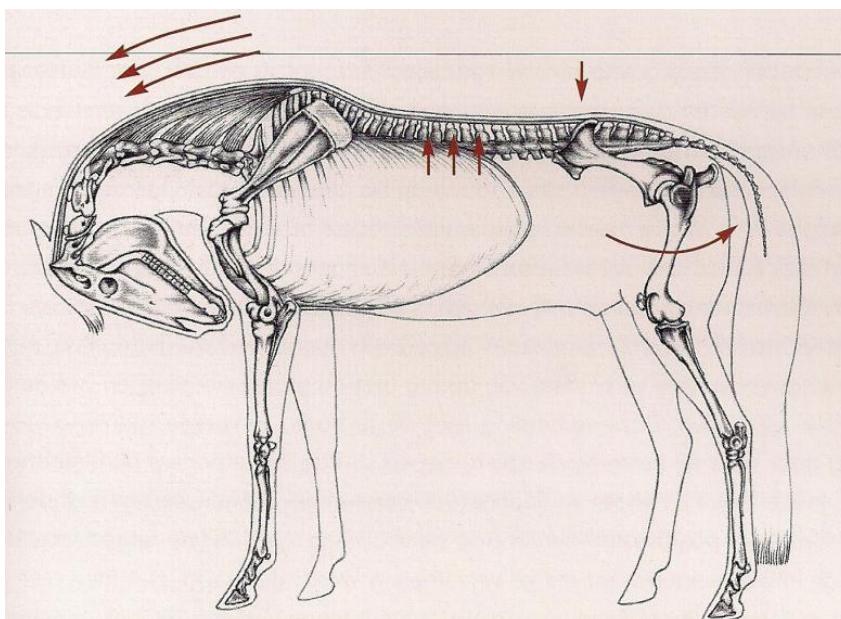
Na výkon koně dle Higginsonové a Martinové (2009) má jezdeckví a touha jezdců po výkonu dopad na fyziologické zdraví koně. Řada problémů začíná již v hubě koně. Svaly zátylku a čelisti jsou v celém svalovém řetězci zapojeném do lokomoce velmi důležité. Při drezurním ježdění a ježdění obecně je požadováno, aby kůň byl uvolněný a mohl správně a vyrovnaně nést hlavu a tím i jemně přežvykovat udidlo, a tak i stimulovat slinné žlázy. Pokud má kůň blokováná záda, není schopen vyklenutí. Sem bez pochyby patří i Rollkur.

V poslední době je o tomto problému hodně slyšet. Je ale možné ho vyřešit? Když, jak uvádí Karl (2008), skoro všichni současní takzvaní drezurní specialisté nutí koně chodit s příliš nízkým týlem a táhnou mu nos za kolmici, aby ho udělali kulatým a aby při pohybu chodil „skrz hřbet“. Tyto často prominentní příklady následuje v zarolování skoro každý jezdec od profesionálů až po začátečníka.

Rollkur neboli hyperflexe

Rollkur je tréninková metoda, která vznikla jako důsledek snahy zrychlit a zjednodušit si výcvik mladých koní a tak dosáhnout hotového „kulatého“ a na oko líbivého koně nejen pro drezurní disciplínu. Rollkur se netýká jen mladých koní, spousta koní je takto ježděna celý život. Takový kůň se pod jezdcem pohybuje velmi živě, přičemž je pořád dobře ovladatelný. Weeren (2013) hovoří o tom, že rollkur není trend naší doby, ale již po staletí o této praxi diskutoval například Baucher.

Dlouhodobé extrémně nízké nesení hlavy a krku způsobuje prostřednictvím systému horních krčních svalů a vazů napětí nadtrnového vazů, a tím přehnané zvednutí hřbetu (obr. 16). Taktový kůň vleče zadní končetiny za sebou a nemá žádné viditelné podsazení zadě. Krom toho je prokázáno, že koně s takto napjatým hřbetem a extrémně ohnutým krkem se neustále pokoušejí uniknout před hmotností jezdce tím, že utíkají. To vede k silnějšímu působení rukama a jezdec sedí ztuhle, často v záklonu (Heuschmann, 2012), (obr. 17).

Obr. 16 Fyziologický důsledek Rollkuru

Zdroj:

<<http://www.horses-healthy-balance.be/en/find-out-what-influence-the-head-has-on-the-back-of-the-horse>>

Obr. 17 Příklad rollkuru a nepřirozeného zaklonění jezdcе

Zdroj:

<<http://whattheblood.tumblr.com/post/125122573637/equine-world-rollkur-claims-another-victim-just>> 15.1.2016

V důsledku zarolování dle Karla (2008) dochází k praskání vláken horních vazů, jejich poškození v místě úponu a odstupu a k jejich zánětům. Zarolování také vede až k nevratným ztvrdnutím příušních slinných žláz. Problém také vzniká ohledně zraku. Zarolovaný kůň vidí velice omezeně, vždy jen jedním okem. Jeho binokulární vidění je tak omezené, že kůň sotva pozná, kam klade kopyta, je nucen běžet slepě kupředu, odtržen od svého okolí, ztrácí často jakýkoli výraz a působí jako autista. Higginsová a Martinová (2013) popisují problém s volným prouděním vzduchu při ohnutí koňské hlavy drezurních či parkurových koní. Hltan je stlačený a průdušnice se ohýbá a zkracuje (obr. 18).

Obr. 18 Průdušnice

Zdroj: Skenováno z (Higgins a Martin, 2009)

Jezdeckým světem v nedávné době otřásly fotky známého drezurního koně Totilase, který byl v tak hluboké flexi, že mu z huby visel namodralý jazyk. K této události se Mezinárodní jezdecká federace vyjádřila prohlášením, že hlava koně má zůstat nepatrně před kolmicí s pružným týlem jako nejvyšším bodem koně. Nikdy ale nesmí být flexe hlavy dosažena agresivní silou. Zároveň je také technika nízkého hlubokého nesení hlavy a kulatého krku, kterého dosahujeme bez použití větších sil, přijatelná (FEI, 2011).

Poruchy pohybu, vzniklé jako důsledek hyperflexe se můžeme pokusit napravit trpělivostí a časem, který jsme koni na začátku výcviku nebyli ochotni věnovat. Napjaté hřbetní svaly se můžeme pokusit uvolnit na lonži bez zatížení hřbetu jezdcem, bez vlivu pomůcek a jezdcovy ruky. Poté je nejlepší odlehčit koni hřbetní svaly lehkým sedem a častými přechody mezi klusem a cvalem.

Zásah veterináře je nezbytný, pokud má kůň v důsledku rollkuru změny na výběžcích hrudních nebo bederních obratlů (Heuschmann, 2012).

Záliš (2013) poukazuje na to, že evropský (a tím i světový) drezurní sport sešel na scestí. A protože z nějakého důvodu musíme nejdříve zopakovat všechny chyby komerčně úspěšných vzorů i v době, kdy vzory své chyby už opouštějí, budeme na kolbištích ještě dlouho vídat zarolované koně s nánosníky pevně utaženými, které živé hubě jednoznačně brání.

Nikdy bychom neměli zapomínat na to, že kůň je jezdcův rovnocenný partner, rozhodně ne pouze stroj pro naše potěšení. Proto je důležité, aby jezdec ctil morální hodnoty a rozmýšlel nad tím, zda výcvikové metody koní nemají dopad na jejich psychickou pohodu a zdravotní stav (Baylay, 2006).

3.3.9 Klasické jezdectví

Obecně neexistuje jezdecký styl, který bychom označili za „klasický“. Přesto Beran (2007) popisuje ve své knize klasické jezdectví následovně:

- Jedná se o souhrn zkušeností starých jezdeckých mistrů.
- Vycvičí koně natolik, že následuje jezdcevu vůli se sebejistotou a potěšením.
- Naučí vás, že každý kůň je jiný, a proto na ně neplatí jednotné tréninkové předpisy.
- Je schopno vycvičit koně s ohledem na jeho mentální a fyzické možnosti.
- Ústí ve spolupráci s ochotným, zdravým a dlouhověkým koněm.
- Jako jediný jezdecký přístup respektuje požadavky koně.
- Není cestou k okamžitému vytrénování koně.

Cíl a zásady drezury dle Heuschmanna (2012) je připravit koně do nejvyššího stupně výkonnosti a upevnit v něm poslušnost. Toho lze dosáhnout pouze tehdy, pokud se kůň dostane do takového rámce držení těla díky zohlednění a podporování jeho přirozených schopností. Dle jeho názoru mohou i různé individuální výcvikové metody vést k úspěchu a lze je považovat za „klasické“, pokud respektují základní anatomické, fyziologické a psychologické vlastnosti koně.

Klasické jezdectví využívá otěž pouze jako citlivou pomůcku vedoucí k přilnutí. Pomůcky je potřeba chápat jako pomoc koni pochopit požadavky. Jakmile je kůň pochopí,

může se jezdec pomůcek vzdát. V současné době se jezdeckví změnilo v neprospěch s výcvikem začínajících koní - remont. Jak uvádí Dobeš (1997), výrazem remonta nazýváme koně, který nemá ještě ukončený základní výcvik, kterému se věnuje ve své knize, a který obsahuje práci v kroku, práci v klusu, obraty, práci ve cvalu, ježdění na dvou stopách a cval na vnější noze (kontracval).

3.3.10 Drezura naší doby

Česká jezdecká federace ve svých drezurních pravidlech platných pro rok 2015 popisuje cíl a všeobecné zásady drezury takto:

1. Cílem drezury je rozvoj koně ve „spokojeného atleta“ jeho harmonickým výcvikem. Výsledkem je kůň klidný, vyrovnaný, pružný, uvolněný a obratný, ale také sebejistý, pozorný a bystrý, čímž se dosáhne úplného souladu s jezdcem.

Tyto vlastnosti se projevují:

- Uvolněností a pravidelností chodů.
 - Souladem, lehkostí a nenuceností pohybů.
 - Odlehčením předku a angažovaností zádě, která vychází ze živého kmihu.
 - Přijmutím udidla a prostupností bez napětí nebo odporu.
2. Kůň působí dojmem, že dělá dobrovolně vše, co je od něj požadováno. Důvěřivě a pozorně se podřizuje svému jezdcí, zůstává dokonale rovný ve všech pohybech na rovné čáře a dostatečně se ohýbá na zahnutých liniích.
 3. Krok je pravidelný, uvolněný a nenucený. Klus je uvolněný, pružný, pravidelný, a aktivní. Cval je plynulý, lehký a vyvážený. Zád' není nikdy neaktivní nebo loudavá. Kůň reaguje na nejjemnější pobídky jezdce, a tak oživuje a vnáší energii do celého jeho těla.
 4. V důsledku živého kmihu a ohebnosti kloubů, bez paralyzujícího účinku odporu, kůň se ochotně a bez váhání podřizuje jezdcí a reaguje na různé pobídky klidně, v přirozené harmonické rovnováze jak fyzické, tak duševní.

5. Při veškeré práci, dokonce i při zastavení, musí být kůň „na přilnutí“. Říkáme, že kůň je na „přilnutí“, když krk je více nebo méně zvednutý a vyklenutý podle stupně výcviku a podle prodloužení nebo shromáždění chodu, přijímá udidlo s lehkým a měkkým kontaktem a stálou poslušností. Hlava musí zůstat v ustálené poloze, zpravidla nepatrně před kolmicí, s pružným týlem jako nejvyšším bodem šíje a bez odporu k jezdcovi.
6. Kadence se projevuje v klusu a ve cvalu a je výsledkem správné harmonie, kterou kůň ukazuje, když se pohybuje s dobře zřetelnou pravidelností, kmihem, a vyvážeností. Kadence musí být udržována při všech cvicích v klusu a cvalu a ve všech variantách těchto chodů.
7. Pravidelné chody jsou základem drezury.

3.4 Etika Welfare drezurních koní

3.4.1 Kodex chování

V pravidlech ČJF (2016) najdeme kapitolu zabývající se pohodou a zdravím koně, ze které jsem vybrala:

„Pohoda a zdraví koně musí být vždy prvořadé a nesmí nikdy být podřízené soutěžním nebo obchodním vlivům.“

„Ustájení a krmení koní musí odpovídat dobrému managementu. Kůň musí mít vždy k dispozici čistou a kvalitní píci, vodu a krmivo.“

„Tréninkové metody musí odpovídat fyzické kondici koně a úrovni disciplín, kterých se účastní. Nesmí být použita jakákoliv tréninková metoda, která by koně zneužívala nebo působila strach.“

„Kování a péče o nohy koně musí být na vysoké úrovni. Postroj musí být sestavený tak, aby dobře padl a nepůsobil bolest či zranění.“

„Koně musí být během přepravy chráněni před zraněními a ostatními riziky. Přepravníky musí být bezpečné, se zajištěnou ventilací, udržované, pravidelně dezinfikované a řízené zkušeným řidičem. Při manipulaci s koněm musí být přítomni zkušení ošetřovatelé.“

„Koně a sportovci musí být v kondici a zcela zdraví a způsobilí, aby jim byla povolena účast na závodech. Koním musí být dopřán dostatečný odpočinek mezi tréninky a soutěžemi, stejně tak po transportu.“

„Dopink a medikace jsou považovány za závažné narušení pohody a zdraví koně a nebudou tolerovány. Po jakémkoliv veterinárním zákroku musí být zajištěna před účastí na závodech dostatečně dlouhá doba na rekonvalescenci.“

„Klisny, které jsou březí déle než čtyři měsíce nebo klisny po porodu až do odstavu hříběte, se nesmí účastnit závodů.“

„Zneužívání jezdeckých pomůcek (bičů, ostruh, atd.) nebude tolerováno.“

„Koně musí trénovat a soutěžit pouze ve vhodných a bezpečných areálech. Všechny překážky musí být stavěné s ohledem na bezpečnost koní.“

„Na závodech musí být vždy k dispozici veterinář. Pokud je kůň zraněn nebo vyčerpán během soutěže, jezdec musí sesednout a veterinář musí koně zkontrolovat.“

„Pokud jsou zranění rozsáhlá a kůň musí být utracen, učiní tak humánním způsobem veterinář, a to co nejrychleji, aby minimalizoval bolest.“

„Veškeré úsilí musí směřovat k tomu, aby koním byla věnována řádná pozornost i po ukončení jejich aktivní sportovní činnosti a aby s nimi bylo zacházeno humánně.“

V naší době dle Záliše (2013) vzdělání, jehož výsledky přesahují vzdělavatele i vzdělávaného, není poptáváno a nahrazuje jej technologický nácvik. Je žádáno jen zaručené myšlení, nikoli tvůrčí. Jde jen o to rychle pochopit návod. Zapomíná se snadno, že je naším cílem jezdit koně a ne cviky. Klasický jezdecký sport má mít terapeutické vlastnosti, má přinést koni rovnováhu, starat se o vláčnost jeho hřbetu a naučit jeho zád' nesení. Žádný atlet nemůže být úspěšně gymnastikován, je-li nemocný, má bolesti, necítí se dobře, trpí obavami

nebo je dokonce nešťastný. Jezdectví, které nemyslí na terapeutické a restaurativní potřeby koně, nemůže přinést koně jako šťastného atleta.

3.4.2 Definice životní pohody

Webster (2009) vidí jako nejvhodnější definici životní pohody zvířat tu od Fräsera Brooma (1990), která udává, že je to „stav zvířete, které se snaží vyrovnat se se svým prostředím“. Výhoda této definice je, že stav životní pohody je výsledkem jeho dojmů ze stimulu přicházejícího z prostředí a úspěšné či neúspěšné akce určené ke zvládnutí takových stimulů. Nevěnuje se tomu, o jaké stimuly jde, zda jsou vnitřního prostředí například hlad, nebo vnějšího prostředí, jako je strach z predátora, nebo z kombinace obou dvou. Navíc se definice nesnaží sdělit, co vytváří dobrou či špatnou životní pohodu.

Detailnější definování životní pohody zvířete se točí kolem tří otázek:

1. Žije zvíře přirozeným životem?
2. Je zvíře zdravé a v dobré kondici?
3. Je zvíře spokojené?

Pět svobod

V této kapitole je nutno neodmyslitelně uvést:

- **Svoboda od hladu a žízně**

Nerušným přístupem k čerstvé vodě a krmivu zaručujícím plné zdraví a tělesnou zdatnost.

- **Svoboda od nepohodlí**

Poskytnutím odpovídajícího prostředí včetně úkrytu a pohodlného místa k odpočinku.

- **Svoboda od bolesti, zranění a nemoci**

Prevencí anebo rychlou diagnózou a léčením.

- **Svoboda od strachu a úzkosti**

Zajištěním takového prostředí a zacházení, při kterém bude vyloučeno mentální strádání.

- **Svoboda projevovat přirozené chování**

Poskytnutím dostatečného prostoru, vhodného prostředí a společnosti zvířat téhož druhu.

Heuschmann (2012) sepsal devět zásad přátel koní

1. Kdo se zabývá koňmi, přebírá zodpovědnost za jemu svěřenou živou bytost.
2. Držení koní musí být přizpůsobeno jejich přirozeným potřebám.
3. Fyzické a psychické zdraví koně má bez ohledu na jeho využití prvořadý význam.
4. Člověk má pečovat o každého koně stejně, nezávisle na plemeni, věku a pohlaví, využití v chovu, volnočasových aktivitách nebo sportu.
5. Znalosti historie koní, jejich potřeb, vědomosti o zacházení s koňmi jsou kulturně historickým majetkem. Ten se má chránit a šířit a předávat následujícím generacím.
6. Zacházení s koněm má význam pro formování osobnosti už mladého člověka. Tento význam je potřeba respektovat a podporovat.
7. Člověk, který usiluje s koněm o sport, má projít s jemu svěřeným koněm výcvikem. Cílem každého výcviku je dosažení co největší harmonie mezi člověkem a koněm.
8. Využití koně k výkonnostnímu i k obecnému jezdeckému, vozatajskému či voltižnému sportu se musí řídit jeho schopnostmi, jeho výkonnostními možnostmi a výkonností. Je třeba se vyvarovat ovlivňování jeho výkonností medikamenty nebo nepatřičným působením člověka a toto musí být trestáno.
9. Zodpovědnost člověka za jemu svěřeného koně se vztahuje i na konec života koně. Této odpovědnosti musí člověk dostát vždy v zájmu koně.

3.4.3 Stereotypie koní

Chyby či spěch ve výcviku se mohou projevit i psychickými poruchami koní, které se často projevují stereotypním chováním tzv. stereotypiemi.

Webster (2009) popisuje stereotypní chování jako dlouhodobé nutkavé projevy očividně bezúčelné činnosti. Tradiční název, který používá například Dušek a kol. (2011) pro všechny stereotypie koní byl „stájové zlovyky“. Toto označení napovídá, že takový kůň „se chová špatně“ i přesto, že se mu věnujeme.

Avšak kůň často projevuje stereotypní chování ve spojitosti s nějakým selháním, například pokud způsob chovu a prostředí nevyhovuje jeho fyziologickým a behaviorálním potřebám (Mason, 1991; Webster, 2009).

V odborné literatuře jsou stereotypní chování členěna do dvou kategorií. Na chování

přirozené a chování abnormální (Duruttya, 2005).

Bez přestání se kolébající kůň či jeho obcházení stáje je chování podobné autistickému nebo sociálně deprivovanému dítěti, které bije hlavou do zdi. Většina takových „zlovyků“ je propojena s holým prostředím nebo s neschopností jedince reagovat normálně na podněty z prostředí (Webster, 2009).

Máme dva druhy stereotypie, a to pohybovou, do které se řadí kolébání, obcházení boxu, a orální stereotypii, kam patří okusování žebřin a polykání vzduchu (Dušek a kol., 2011).

Existuje nový poznatek (Nicol et al, 2002), který napovídá, že je možnost, že okusování žebřin a polykání vzduchu upozorňuje na zažívací potíže zvířete. Doposud neznáme vhodnou cestu, jak předejít stereotypiím. Částečně se takové chování dá u koní chovaných v zajetí považovat za normální a pokud koni budeme věnovat pozornou péči, vhodnou výživu a způsob chovu, lze mu předejít (Webster, 2009).

Webster, 2009; Dušek a kol., 2011; Duruttya, 2005 popisují metody a zařízení omezující stereotypní chování. Jsou to zábrany proti kolébání na dveře stáje, límce proti polykání vzduchu nebo chirurgické poškození svalů používaných při polykání vzduchu. Dle Webstera (2009) pouze zábrany proti kolébání můžeme považovat za přijatelné omezení stereotypního chování koně, ostatní vedou spíše k nepohodlí koně.

Webster (2009) a Mason (1991) se domnívají, že výše zmíněné problémy koní se objevují hlavně ve výborně zařízených a dobře provozovaných stájích, kde je koním věnována velká péče a kde se nemohou dostatečně těšit ze sociálních interakcí při „přirozeném životě ve stádě.“

4 Závěr

Kouzlo jezdeckví tkví ve velice citlivém, složitém a dlouho se utvářejícím poutu mezi koněm a jeho jezdcem. Jezdeckví historicky prošlo velkou změnou od počáteční domestikace divokých koní, jejich využití k účelům hospodářským, bojovým, až po čistě sportovním. Také pohled na psychickou pohodu koně se zásadně proměnil. V dobách dávno minulých se razily tvrdé výcvikové techniky, které často nerespektovaly pohodu a osobnost koní. Již dávno víme, že důsledným, rozumným a vlídným vedením dosáhneme cílených úspěchů i harmonie a radosti ze vzájemné interakce jezdce a koně.

Současný jezdecký sport a tedy ani disciplína drezura není ušetřen komerčním vlivům a nezdravé touze po sebe prezentaci, která vede zase k dalším extrémním chování jezdců vůči koním, a tak nelze jednoznačně potvrdit deklarovaná prohlášení o tom, že drezura je strážcem jezdeckého umění. V každém případě je to ovšem nejvyšší forma komunikace mezi člověkem a koněm a je nezbytné ji i nadále rozvíjet, zdokonalovat a zachovat pro budoucnost empirické hipologické zkušenosti našich předků.

Jsem si jistá, že člověk, který má svého koně rád a pro potěšení s ním vyráží na pravidelné vyjížďky do lesa, naplňuje tu správnou formu vztahu člověka a koně mnohem lépe než spousta profesionálních jezdců. Těžko změníme přístup známých jezdců ke svým koním, když jim přináší úspěchy na světových soutěžích. Můžeme ale vlastním přístupem a jeho šířením ještě tvárným jezdcům změnit budoucnost koní, předurčených do vysokého sportu. Žijeme v uspěchané době, ale na některé věci se spěchat nedá. Dokud toto trenéři a jezdci nepochopí, budou se ve stájích objevovat koně se stereotypy a na kolbištích koně s hyperflexií.

Drezura je podle mého názoru nejušlechtilejší, nejkrásnější a nejnáročnější jezdeckou disciplínou. Je to základ i vrchol jezdeckého umění, proto by jezdci měli se svými koňmi zacházet s respektem a dopřát jim dostatek času k učení.

5 Seznam literatury

Ambrož, L. Bílek, F. a kol. 1957. Speciální zootechnika – Chov koní. 2. vydání, Severočeské tiskárny Liberec. s. 1031. VA 83,98, 41827/56 C-HS-I/2. 562369

Bahbouch, Ch. Kopecký. R. 2014. Co je dobré vědět o arabském islámském světě. Dar ibn rushd. s. 356. ISBN: 978-80-86149-88-2

Baines, J. Málek J. 1996. Svět starého Egypta. Knižní klub. s. 240.
ISBN 80-7176-334-5

Bayley, L. 2006. Práce ze země. Metafora. s.192
ISBN: 80-7359-051-4

Beran, A. 2007. Aus Respekt. Wu Wei Verlag. Schondorf, Germany. p. 189.
ISBN: 978-80-209-0370-9

Čtvrtník, P. a kol. 2000. Dějiny pošty v českých zemích. Česká státní pošta s.p. s. 163
ISBN: 80-86437-02-7

Dobeš, J. 1997. Jízda na koni. Nakladatelství cesty. s. 200.
ISBN: 80-7181-169-6

Dobroruka, J. Kholová, H. 1992. Zkrocený vládce stepi. Panorama. Praha. s. 248.
ISBN: 80-7038-229-5

Duruttya, M. 2005. Velká etologie koní. 2. vydání. HIPO-DUR. Košice. 583 s.
ISBN: 8023950886

Dvořáková, D. 2007. Kôň a človek v stredoveku . Rak. s. 293.
ISBN: 80-855-0138-4

Dušek, J. 1995s Koně v minulostis Ústav veterinární osvěty Pardubices s 51

Dušek, J. a kolektiv. 1999. Chov koní. Nakladatelství Brázda. Praha. s. 352.

ISBN: 80-209-0282-1

Gregor, D. 2015. Andaluzie, ráj koní. Nakladatelství Dalibor Gregor. s. 152

ISBN: 978-80-87731-08-6

Holcbechler, T. 2004. Koně pod Olympem. Pražská vyd. Společnost. Praha. s.109.

ISBN: 80-7250-270-0

Hora-Hořejš, 1995, Toulky českou minulostí. 2. s 451.

ISBN 8085890-20-8

Heuschmann, G. 2012. Kdyby koně mohli křičet. Brázda Praha. s. 135.

ISBN: 978-80-209-0391-4

Higgins, G., Martin, S. 2009. How your horse moves. David & Charles. Cincinnati. p. 160.

ISBN-13: 978-0715329924.

Hrozný, B. 1933. Les inscriptions hittites hiéroglyphiques. Melantrich. Praha. p. 510.

Hrozný, B. 1943. Nejstarší dějiny Přední Asie a Indie. Melantrich. Praha. s. 233.

OCLC: 41982283

Kapitzke, G. 2008. Kůň od A do Z. Brázda. Praha. s. 411.

ISBN: 978-80-209-0363-1

Karl, P. 2008. Omyly moderní drezury, Brázda. Praha. s. 159.

ISBN: 978-80-209-0365-5

Knopfhart, A. 2003. Drezura od stupně Z do stupně T. Brázda. Praha. s. 155.

ISBN: 80-209-0322-4

Mahler, Z. 2009. Pocta koním. Krigl. s. 178.

ISBN: 978-80-90437-20-3

Mason, G.J. 1991. Stereotypies: a critical review. *Animal Behaviour*. 41 (6). p. 1015- 1037.

Micklem, W. 2003. Complete Horse Riding Manual. Dorling Kindersley ADULT. London. p. 320. ISBN: 978-0789493385.

Podhajský, A. 1942. Spanische hofreitschule Wien. s. 56

Podhajský, A. 2009. Die klassische Reitkunst. Kosmas. Stuttgart. p. 280

ISBN: 978-3-440-09777-9

Schöffmann, B. 2006. Die Skala der Ausbildung. Franckh-Kosmos. Stuttgart. p. 175.

ISBN: 344010785X.

Stammer, S. 2004. Physiotherapie. Müller Rüschnikon Verlag AG Stuttgart. p. 176.

ISBN: 978-3275015016

Stern, H. 2002. Jak si vysloužit ostruhy. Brázda Praha. s. 197.

ISBN: 80-209-0305-4

Volf, J. 1972. Po stopách koní. St. pedagogické nakladatelství. s. 226. publ. č. 26-19-28

Webster, J. 2009. Životní pohoda zvířat: kulhání k Ráji. Práh. Praha. s. 292.

ISBN: 978-80-7252-264-4

Weeren, P. R. van. 2013. About Rollkur, or low, deep and round: Why Winston Churchill and Albert Einstein were right. *The Veterinary Journal*. 290 – 293. p. Dostupné z: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1090023313001871>

Záliš, N. 2000, Scripta Equestrica No. 1 – Hovory o drezuře. Vydavatelství CIN Praha. s. 75.

ISBN 978-80-905504-3-8

Záliš, N. 2001. Scripta Equestrica No. 2 – Jezectví pro vzdělance. Vydavatelství CIN Praha. s. 110. ISBN 978-80-905504-4-5

Záliš, N. 2012 Scripta Equestrica No. 3, 4, 5 – O jezdeckém umění I. Vydavatelství CIN Praha. s. 116. ISBN 978-80-905504-0-7

Záliš, N. 2013 Scripta Equestrica No. 3, 4, 5 – O jezdeckém umění II, III. Vydavatelství CIN Praha. s. 116. II s 120, ISBN 978-80-905504-1-4, III. s. 122. ISBN 978-80-905504-2-1

Zamarovský, V. 2006. Za tajemství říše chetitů. Perfekt. s. 172.
80-8046-308-5

ČJF. 2011. Drezurní pravidla. Dostupné z:

< <http://www.cjf.cz/files/stranky/dokumenty/pravidla/Drezurn%C3%AD%20pravidla%20-%20platná%20od%2001.04.%202015.pdf> > (10.4.2015, 9:33)

ČJF. 2015. Všeobecná pravidla 2015 - Kodex chování. Dostupný z:

< [http://www.cjf.cz/files/stranky/dokumenty/Všeobecná pravidla - platná od 01.04. 2015.pdf](http://www.cjf.cz/files/stranky/dokumenty/Všeobecná%20pravidla%20-%20platná%20od%2001.04.2015.pdf)>
(1.4.2016, 14:03)